

LAPSIKASVUN POLULLA

Rauman kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Kasvatus- ja opetuslautakunta 23.5.2017,

Sivistysvaliokunta 19.6.2019

Sivistysvaliokunta 25.5.2022

Työryhmä v. 2017:

Halminen Päivi

Heino Miia

Kivirauma Marjariitta

Koskinen Eeva

Lätti Mari

Tiesmaa Päivi

Päivitystyöryhmä v. 2019:

Ahvenjärvi Jaana

Heino Miia

Hyppölä Kirsi-Marja

Lätti Mari

Mynttinen Miia

Sammalkoski Pia

Uusi päivitystyöryhmä v. 2022:

Aho Eeva

Ahvenjärvi Jaana

Hautala Riitta

Heino Miia

Hyppölä Kirsi-Marja

Kaarle Sari

Kaukkila Virpi

Kuusio Marja

Lätti Mari

Piironen Sari

Reunanen Hanna

Suomi Lotta-Maija

Kuvat:

Bovellan Marika

Lätti Mari

Silfver Sanna

Vahteristo Laura

Raumankieliset tekstit:

Raumankieliset tekstit perustuvat Paronahon päiväkodin henkilökunnan runoon, jonka Hannu Heino on kääntänyt Rauman kielelle.

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	4
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	4
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	5
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	7
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	14
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	14
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	17
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	19
2.4 Arvoperusta	20
2.5 Oppimiskäsitys	23
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	23
2.7 Laaja-alainen osaaminen	25
Ajattelu ja oppiminen	25
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	26
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	27
Monilukutaito	27
Digitaalinen osaaminen	28
Osallistuminen ja vaikuttaminen	29
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	31
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	32
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	32
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	33
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	33
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	34
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	34
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	36
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	38
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	38
Monialainen yhteistyö	39
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	41
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	41
4.2 Pedagoginen dokumentointi	42
4.3 Monipuoliset työtavat	42
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	43

4.5 Oppimisen alueet.....	45
Kielten rikas maailma	46
Ilmaisun monet muodot.....	47
Minä ja meidän yhteisömme	49
Tutkin ja toimin ympäristössäni	51
Kasvan, liikun ja kehityn	53
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	54
Kaksikielinen varhaiskasvatus	56
5. Lapsen tuki.....	58
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.....	58
Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut	58
5.2 Yhteistyö tuen aikana	61
Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö	61
Monialainen yhteistyö.....	62
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	63
Yleinen tuki.....	65
Tehostettu tuki	66
Erityinen tuki	67
Tuen muodot.....	69
5.4 Lapsen tuen arviointi	70
5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	71
5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.....	72
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	76
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	77
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.....	77

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustlain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustlaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko

¹ Varhaiskasvatustlaki (540/2018)

² Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

³ Varhaiskasvatustlaki 3 §

⁴ HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatustlain muuttamisesta, s. 30–31

maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁷. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁸

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma

⁵ Varhaiskasvatustalaki 2 §

⁶ Varhaiskasvatustalaki 21 §

⁷ Varhaiskasvatustalaki 1 §

⁸ Varhaiskasvatustalaki 22 §

- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁹
- kotoutumissuunnitelma¹⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹¹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁵ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁶ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Varhaiskasvatussuunnitelma Raumalla

Rauman varhaiskasvatussuunnitelmaa on edellisen kerran päivitetty keväällä 2019 ja se hyväksyttiin sivistysvaliokunnan kokouksessa 19.6.2019. Tällöin päivitys kohdistui erityisesti lukuihin 1,2,5 ja lukuun 7, jossa omana asianaan käsiteltiin varhaiskasvatuksen kehittämistä ja arviointia. Tuolloin myös lisättiin ja tarkennettiin perhepäivähoidon ja avoimen varhaiskasvatuksen toiminnan paikallista kuvausta.

Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 -asiakirja valmistui helmikuussa 2022. Sen myötä kunnille, kuntayhtymille ja yksityisille palveluntuottajille tuli velvoite laatia/päivittää oma varhaiskasvatussuunnitelmansa noudattaen sitä, mitä em. perusteissa on määrätty. Lisäksi määrättiin, että uusien perusteiden mukainen paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma tulee ottaa käyttöön elokuussa 2022.

Valtakunnallisten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 myöhäisen valmistumisen ja siitä johtuvan tiukan aikataulun vuoksi Rauman kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman päivittäminen on tapahtunut kevään 2022 kuluessa virkamiesvalmisteluna neljässä eri työryhmässä. Kyselyllä lasten huoltajille kartoitettiin heidän mielipidettään varhaiskasvatuksen sisällöstä sekä nykyisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällön tuntemusta. Myös kasvatushenkilöstölle suunnattiin kysely koskien edellisen varhaiskasvatussuunnitelman sisäl-

⁹ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹⁰ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

¹¹ Suositus

¹² Varhaiskasvatustalaki 20 §

¹³ Varhaiskasvatustalaki 8 §

¹⁴ Varhaiskasvatustalaki 24 §

¹⁵ Varhaiskasvatustalaki 65–73 §

¹⁶ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

töä ja kirjauksia. Em. kyselyistä saatua aineistoa on hyödynnetty päivitystyössä. Esim. huoltajien esiin nostamat asiat kuten turvallisuus, lämmin ja arvostava vuorovaikutus sekä monipuolinen toiminta leikin siivittämänä ovat jatkossakin Rauman varhaiskasvatuksen arvoperustana.

Suurin muutos Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2022 verrattuna edellisiin perusteisiin vuodelta 2018 liittyy varhaiskasvatuslain muutokseen koskien lapsen tuen kolmitasoisuutta 1.8.2022 alkaen (Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 1183/2021). Tästä johtuen Rauman paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on kuvattuna lapsen tuen toteuttaminen Rauman varhaiskasvatuksen yksiköissä ja yleisen tuen tukipalveluihin sekä tehostettuun ja erityiseen tukeen liittyvä hallinnollinen prosessi päätöksineen (luku 5).

Rauman varhaiskasvatussuunnitelma rakentuu edelleen siten, että pääosa suunnitelmasta on valtakunnallista perustetekstiä, jota täydennetään luvun lopussa paikallisella näkökulmalla. Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 -asiakirja kuvaa kattavasti varhaiskasvatuksen järjestämisen periaatteet, arvot ja tavoitteet. Paikallinen osuus täydentää perusteita, eikä toista jo perusteissa mainittua. Tästä johtuen paikallinen osuus saattaa joissakin luvuissa olla niukka. Rauman varhaiskasvatussuunnitelma on kaikille varhaiskasvatuksen toimintamuodoille ja yksiköille yhteinen. Suunnitelma on laadittu suomenkielisenä. Myös yksityiset palvelusetelituottajat noudattavat Rauman kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa. Yksityisen hoidon tuen palveluntuottajat voivat noudattaa Rauman kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa tai laatia oman varhaiskasvatussuunnitelmansa, joka pohjautuu valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin.

Rauman varhaiskasvatussuunnitelman päivitys on kohdistunut erityisesti lukuihin 1,2,3 ja 5. Lukua 1.3 on selkeytetty, luvussa 2.7 digitaalisen osaamisen kirjausta on laajennettu, luvussa 3 on tehty tarkennuksia liittyen kestävään elämäntapaan ja luku 5 on kirjoitettu uudelleen lähes kokonaan, johtuen aikaisemmin mainitusta varhaiskasvatuslain muutoksesta. Muihin lukuihin on tehty vähäisiä tarkennuksia.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katso-muksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toi-

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

minnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.²⁰

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²¹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.²²

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovi- taan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²⁵ Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²⁶. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumi- seen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

²⁰ HE 148/2021, s. 34

²¹ Varhaiskasvatustalaki 23 §

²² Varhaiskasvatustalaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

²³ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

²⁴ Varhaiskasvatustalaki 41 §

²⁵ Varhaiskasvatustalaki 23 §

²⁶ Varhaiskasvatustalaki 15 e §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkähoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁷. Varhaiskasvatustlain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁸

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma Raumalla

Avointa ja luottamuksellista yhteistyötä rakennetaan huoltajien kanssa käytävällä aloituskeskustelulla, joka käydään varhaiskasvatuksen aloituksen yhteydessä. Raumalla on paikallinen lomake aloituskeskustelun pohjaksi. Varhaiskasvatuksen puolelta keskustelun käy kasvatusvastuussa oleva henkilö.

Jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma (myöhemmin tässä luvussa käytämme tästä asiakirjasta nimitystä lapsen vasu).

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Mikäli lapsen varhaiskasvatussuunnitelman liitteenä on kopioita asiantuntijalausunnoista, ne palautetaan huoltajille hoitosuhteen päättyessä.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelmaan sisältyy lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (leops).

²⁷ Varhaiskasvatustlain 40 §

²⁸ Varhaiskasvatustlain 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Raumalla käytössä oleva lomake	
Kunnallinen varhaiskasvatus (päiväkodit, perhepäivähoito)	Rauman kaupungin varhaiskasvatuksen päiväkodit ja perhepäivähoitajat käyttävät yhteinäistä Rauman kaupungin varhaiskasvatuksen lapsen vasu -lomaketta (pohjana OPH:n mallilomake).
Avoim varhaiskasvatus	Varhaiskasvatuslaki ei edellytä laatimaan avoimessa varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle vasua. Avoimessa varhaiskasvatuksessa perheen kanssa käydään aloituskeskustelu. Siihen kirjataan lapsen / perheen tarpeita ja toiveita toiminnalle.
Yksityinen varhaiskasvatus	Palvelusetelipäiväkodit ja yksityisen hoidon tuella toimivat palveluntuottajat voivat käyttää Rauman kaupungin lapsen vasu -lomaketta, opetushallituksen mallilomaketta tai sisällöltään vastaavaa lomaketta.
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen	
Päiväkodissa	Laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Jos ryhmässä ei ole varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoista henkilöä, yksikön esimies vastaa käytännön järjestelyistä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai konsultoiva erityisopettaja voi tarvittaessa osallistua lapsen vasuprosessiin huoltajien suostumuksella.
Perhepäivähoidossa	Perhepäivähoitaja laatii perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelman. Varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen konsultoiva erityisopettaja tai perhepäivähoidonohjaaja voi tarvittaessa osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen vasuprosessiin.

Lapselle laaditaan uusi varhaiskasvatussuunnitelma aina uuden toimintakauden alussa tai kun hän aloittaa varhaiskasvatuksen uudessa ryhmässä. Jos lapselle on laadittu aikaisemmin vasu, tulee siitä siirtää oleelliset tiedot kohdasta 4 uuden vasun kohtaan 3. Lapsen mahdollisen aiemman vasun tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi.

Lapsen vasuun kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Lapsen vasuun kirjataan tuen taso ja tehdyn hallintopäätöksen päivämäärä. Mikäli lapselle on laadittu terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma, on lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot kirjattava lapsen vasuun.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman seuranta ja arviointi

	Lasten havainnoiminen ja toiminnan pedagoginen dokumentointi ovat osa lapsen vasun jatkuvaa seuranta ja arviointia. Vastuu lapsen vasun seurannasta ja arvioinnista on ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla. Jokaisen lapsen asioiden äärelle tulisi pysähtyä kuukausittain. Lapsen vasu on tarkistettava kirjauksineen vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta sekä vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa yleisen tuen tukipalveluita, tehostettua tai erityistä tukea, lapsen vasu päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti tuen astuessa voimaan. Aloite vasun tarkastamiseen voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta.
--	--

Toimintakauden päättyessä

	Huoltajien kanssa arvioitu ja päivitetty lapsen vasu tulostetaan kesäkuun loppuun mennessä. Huoltajat allekirjoittavat vasun (riittää toisen huoltajan allekirjoitus) Allekirjoitetut vasut toimitetaan yksikön esimiehelle (mukaan liitetään kansilehti).
--	--

Arkistointi ja säilytys

Päiväkodissa	Yksikön esimies arkistoi lasten alkuperäiset vasut lukolliseen kaappiin pysyvästi säilytettävien asiakirjojen arkisto-ohjeen mukaisesti (Salassa pid. Julkl 24 § 1 mom. 25-k ja Varhaiskasvatuslaki 22 §).
Perhepäivähoidossa	Lapsen vasu säilytetään perhepäivähoitajalla lapsen varhaiskasvatuksen / hoitosuhteen päättymiseen asti. Sen jälkeen perhepäivähoitaja toimittaa lapsen vasun perhepäivähoidonohjaajalle, joka arkistoi vasut.

Salassa pidettävien tietojen siirtäminen ja vaihtaminen	
Yksikön sisäiset tiedonsiirrot	Huoltajien suostumuksella lapsen päivitetty vasu kokonaisuudessaan voidaan siirtää seuraavaan ryhmään. Mikäli huoltajat eivät anna lupaa koko asiakirjan sisältöä koskevaan siirtoon, varhaiskasvatuslain 41 § mukaan, <i>”Lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä” (Varhaiskasvatuslaki 41§ Oikeus poiketa salassapitovelvollisuuksista).</i> Arkistoidun lapsen vasun saa yksikön esimiehen arkistosta kuittausta vastaan. Esimies kirjaa kansilehteen vasun hakijan, päivämäärän ja kuittauksen vasun palauttamisesta.
Tiedonsiirto toiseen Rauman kaupungin yksikköön	Huoltajien luvalla kopio lapsen viimeisimmästä vasusta kokonaisuudessaan siirretään lapsen tulevaan varhaiskasvatusyksikköön. Huoltajien luvalla varhaiskasvatusyksikkö hoitaa tietojen siirron tai vaihtoehtoisesti huoltajat itse toimittavat lapsen vasun uuteen yksikköön. Lähettävän yksikön esimies toimittaa asiakirjat vastaanottavan yksikön esimiehelle. Mikäli huoltajat eivät anna lupaa koko asiakirjan sisältöä koskevaan siirtoon, varhaiskasvatuslain 41 § mukaan, <i>”Jos lapsi siirtyy toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän tämän lain mukaisesti järjestämään varhaiskasvatukseen tai perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen tai perusopetukseen, aikaisemman varhaiskasvatuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle varhaiskasvatuksen järjestäjälle taikka varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot esiopetuksen tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös varhaiskasvatuksen, esiopetuksen tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä” (Varhaiskasvatuslaki 41 §).</i> Perusopetuslain mukaan, <i>”Opetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta oppilaan opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot varhaiskasvatuksen tai sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta varhaiskasvatuksen, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä (Perusopetuslaki 41 §).</i> Huoltajia tiedotetaan välttämättömien tietojen siirtämisestä etukäteen.

Tiedonsiirto yksityiselle palveluntuottajalle tai toiseen kuntaan	Huoltajien luvalla kopio lapsen viimeisimmästä vasusta kokonaisuudessaan siirretään lapsen tulevaan varhaiskasvatussyksikköön. Huoltajien luvalla varhaiskasvatussyksikkö hoi- taa tietojen siirron tai vaihtoehtoisesti huoltajat itse toimittavat lapsen vasun uuteen yk- sikköön. Lähettävän yksikön esimies toimittaa asiakirjat vastaanottavan yksikön esimie- helle. Perheeltä pyydetään vastaanottavan yksikön osoitetiedot. Oikeus poiketa salassapitovelvoitteista on avattu edellisessä kohdassa. Lapsen opetuksen järjestämiseksi välttämättömien tietojen siirtämiseen ei vaadita huoltajien lupaa.
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luovuttaminen ulkopuolisille	
Varhaiskasvatuksen henkilöstö	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa saavat huoltajien lisäksi käsitellä vain ne varhais- kasvatuksen työntekijät, jotka työskentelevät lapsen kanssa. Huoltajilla on aina pyydettyessä oikeus saada kopio lapsensa vasusta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja.
Opiskelijat	Varhaiskasvatuksen opettaja-, erityisopettaja- ja lastenhoitajaopiskelijat saavat nähtä- väksi ohjaajansa valitseman lapsen vasun. Asiaan pyydetään lupa lapsen huoltajilta.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁹. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁰. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³¹.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³². Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto³³.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁴. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁵ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁶ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁷. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän,

²⁹ Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

³⁰ Varhaiskasvatustilain 1 §

³¹ Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

³² Varhaiskasvatustilain 5 § 2 momentti

³³ Varhaiskasvatustilain 52 §

³⁴ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

³⁵ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

³⁶ Hallintolain (434/2003)

³⁷ Lain viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³⁸. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁹, tasa-arvolaki⁴⁰, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴¹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴², YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴³, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁴ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁵.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴⁶, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁴⁷. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁴⁸, sosiaalihuoltolakia⁴⁹, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁵⁰, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁵¹ ja terveydenhuoltolakia⁵² sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain⁵³ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvu, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;

³⁸ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

³⁹ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

⁴⁰ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

⁴¹ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

⁴² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁴³ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

⁴⁴ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

⁴⁵ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴⁷ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴⁹ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

⁵⁰ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

⁵¹ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁵² Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

⁵³ Varhaiskasvatuslaki 3 §

- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁴. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁵. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵⁶ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä⁵⁷. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵⁸. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵⁹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat

⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 12 ja 19 §

⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁵⁷ Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁵⁸ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁵⁹ Varhaiskasvatuslaki 75 §

lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁶⁰. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁶¹. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁶².

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁶³. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶⁴. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁶⁵

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoituskeinoja ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶⁶. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen ovat käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶⁷.

⁶⁰ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁶¹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁶² Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

⁶³ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶⁴ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶⁵ Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 34–38 §

⁶⁷ Varhaiskasvatuslaki 25 §

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶⁸. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶⁹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁷⁰. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁷¹. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukevat perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustilain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁷²

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁷³

Varhaiskasvatuksen järjestäminen Raumalla ja yhteistyö eri toimintamuotojen kesken

Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa ja hoitajan kotona tapahtuvana perhepäivähoitona sekä avoimessa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuspaikka myönnetään toistaiseksi. Oikeus varhaiskasvatukseen päättyy lapsen siirtyessä oppivelvollisuusikäisenä kouluun. Kunnallisen varhaiskasvatuksen lisäksi on tarjolla yksityistä varhaiskasvatusta. Yksityisiin päiväkoteihin on käytettävissä palveluseteli, johon ei ole subjektiivista oikeutta. Yksityistä ryhmäperhepäivähoitoa, lapsen kotona tapahtuvaa perhepäivähoitoa ja hoitajan kotona tapahtuvaa perhepäivähoitoa tuetaan yksityisen hoidon tuen lisäksi kuntalisällä.

Vuorohoitoa tarvitsevien perheiden tulee osoittaa työnantajan antamalla todistuksella vuorohoidon tarve. Vuorohoidolla tarkoitetaan klo 18.00 – 6.00 välistä hoitotarvetta tai/ja viikonloppuhoidon tarvetta. Oikeus vuorohoitopaikkaan päättyy vanhemman vuorotyön päättyessä.

⁶⁸ Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

⁶⁹ Varhaiskasvatuslaki 1 ja 38 §

⁷⁰ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁷¹ Varhaiskasvatuslaki 38 §

⁷² Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁷³ Varhaiskasvatuslaki 13 §

Avoimen varhaiskasvatuksen palvelumuotoja ovat perhetoiminta, varhaiskasvatuskerhot ja leikkikenttätointa. Raumalla avoimen varhaiskasvatuksen toiminta on suunniteltua, ohjattua ja tavoitteellista. Sitä toteutetaan monipuolisin toimintasisällöin, johon kuuluvat mm. musiikki, leikki, taide, liikunta, ulkoilu ja metsätoiminta. Perhetoimintaryhmissä toteutuu vertaistuki sekä ammatillinen tuki perheille. Lisäksi perhetoiminnan painopisteenä on varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyksen tukeminen lapsen ja aikuisen välillä. Kaikissa avoimen varhaiskasvatuksen yksiköissä on ammattihenkilöstö.

Avoimen varhaiskasvatuksen varhaiskasvatuskerhot tarjoavat kotihoidossa oleville lapsille mahdollisuuden varhaiskasvatukseen ja leikkiseuraan ryhmässä. Varhaiskasvatuskerhoja tarjotaan sisä- ja ulkotoimintana. Leikkikenttätointa kesäkuukausina täydentää varhaiskasvatuksen palveluverkkoa tarjoamalla sekä perhepuistoja pikkulapsiperheille, että leikkikenttätointia ympäri kaupunkia.

Esiopetusta järjestetään päiväkotien ja koulujen yhteydessä. Esiopetuksen lisäksi tarvittava varhaiskasvatus järjestetään lapsen esiopetuspaikassa. Lapsen ensisijainen esiopetuspaikka on lähinnä kotia oleva esiopetuspaikka. Poikkeuksena tästä ovat vuorohoitoa tai erityistä tukea tarvitsevat lapset, joiden esiopetus voidaan järjestää vuoropäiväkodissa tai pienryhmässä. Rauman kaupunki ostaa esiopetuksen (20h/vko) ostopalveluna niiltä yksityisiltä päiväkodeilta, jotka on sivistysvaliokunnan päätöksellä hyväksytty esiopetuksen järjestämispaikoiksi. Lisäksi valtion tukema Rauman Freinetkoulu toimii esiopetuksen järjestäjänä.

Eri toimintamuotojen välinen yhteistyö on ensisijaisesti toiminnallista yhteistyötä. Se nivoutuu lapsille suunniteltuihin yhteisiin tapahtumiin ja juhliin sekä henkilöstön koulutuksiin. Yhteistyö lapsen tuen järjestämisen osalta kuvataan luvussa 5.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷⁴.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

⁷⁴ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷⁵

Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua Raumalla

Raumalla lapsen kasvun ja oppimisen polku on mahdollista aloittaa oman vanhemman kanssa jo vauvana pedagogisesti toteutetun avoimen varhaiskasvatuksen piirissä. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen käytetään pehmeän laskun periaatetta mahdollisuuksien mukaan. Kaikki varhaiskasvatuksen toimintamuodot yksiköittäin linjaavat oman pehmeän laskun periaatteensa.

Lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtoa helpotetaan mahdollistamalla tutustumiskäynti tulevaan ryhmään/toimintamuotoon. Esiopetusryhmät kutsuvat uudet esioppilaat huoltajineen tutustumaan tulevaan esiopetusryhmään.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷⁶, varhaiskasvatustlain⁷⁷ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷⁸.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

⁷⁵ Esimerkiksi varhaiskasvatustilaki 40–42 §

⁷⁶ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁷⁷ Varhaiskasvatustilaki 20 §

⁷⁸ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁷⁹. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁸⁰

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemysluo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁸¹. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle. *Rauman varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen oppaassa* avataan käsitteitä kestävä kehitys ja sen osa-alueet sekä ekososiaalinen sivistys.

⁷⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁸⁰ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁸¹ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Varhaiskasvatuksen arvot Raumalla	ILO	LAPSEN OIKEUS OPIA LEIKKIEN	LÄMMIN JA ARVOSTAVA VUOROVAIKUTUS	TURVALLISUUS
Periaate	Ilo kuuluu jokaiseen päivään ja jokaiselle	Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan	Kunnioitamme toisiamme	Lapsi tuntee olonsa turvalliseksi
Näin se näkyy	Ilo on naurua, kikatusta ja hyppelyä, mutta myös hiljaista onnea, tyytyväisyyttä ja hyväksytyksi tulemistä. Päivät ovat täynnä leikkiä sekä pieniä ja suuria elämyksiä. Hyväntuulisuus ja huumori maustavat päiviämme.	Leikimme päivittäin. Leikille on tilaa, aikaa ja rauhaa. Monipuolinen toiminta tukee leikin kautta tapahtuvaa oppimista. Oppimisympäristömme ovat leikkiin houkuttelevat.	Myönteinen ja avoin ilmapiiri. Läsnäoleva, sensitiivinen* aikuinen. Hoiva ja lämmin syli. Myötätuntoisuus ja empatiisuus kanssakäymisessä. Luonteva yhteistyö perheiden kanssa.	Lapsella on hyvä olla. Fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen kasvuympäristö. Turvallisuus on jokaisen asia. Riskit tunnistetaan ja korjataan.
Näin toimimme	Jaettu ilo lasten ja aikuisten kesken. Lasten onnistumisista iloitaan yhdessä. Olemme myönteisiä ja kannustavia.	Lapset osallistuvat oppimisympäristön rakentamiseen. Aikuisen läsnäoleva ja leikkiä tukeva rooli. Mahdollistamme pitkäkestoisen leikin.	Huomioimme jokaisen lapsen päivän aikana yksilöllisesti. Kohtaamme perheet aidosti ja ammatillisesti. Vaalimme hyvää ilmapiiriä, josta jokainen työntekijä on vastuussa.	Läsnäoleva kasvattaja. Yhdessä sovitusta asioista pidetään kiinni. Kiusaamiseen puututaan heti. Toimimme vastuullisesti.
Arviointi	Arvot näkyvät toiminnassamme ja arvioimme niitä vuosittain.			

*Lapsen tarpeet tunnistava ja niihin vastaava aikuinen

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuskäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Oppimiskäsitys Raumalla

Kasvattajat huolehtivat siitä, että oppimisilmapiiri on turvallinen, lämmin, kannustava sekä leikkiin että oppimiseen innostava. Toiminnallisuus on keskeistä Rauman varhaiskasvatuksessa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnit-

telmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁸².

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti valittavia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus Raumalla

Henkilökunnan yhteinen toiminnan suunnittelu ja arviointi toteutuvat mm. tiimipalaverissa, suunnitteluilloissa ja vuotuisissa kehittämispäivissä. Suunnittelun ja arvioinnin tukena on pedagoginen suunnitelma. Perhepäivähoidossa ja avoimessa varhaiskasvatuksessa pedagogista suunnitelmaa käytetään soveltuvin osin. Esimies tekee vuosittain yksikkönsä toiminnasta yhteenvedon varhaiskasvatusjohtajalle.

⁸² Varhaiskasvatuslaki 2 ja 23 §

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksesta. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suunnittelemaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja

oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Ajattelu ja oppiminen Raumalla

Rauman varhaiskasvatuksessa toteutetaan toiminnallista työtapaa, joka on elämyksellistä ja luovaa. Leikin merkitys ajattelulle ja oppimiselle on tärkeä. Monipuolinen toiminta tukee leikin kautta tapahtuvaa oppimista.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu Raumalla

Kulttuurikasvatus auttaa lapsia tuntemaan omia kulttuurisia juuriaan ja arvostamaan kulttuuriperintöä. Rauman varhaiskasvatuksessa lapsi tutustuu myös kotikaupunkinsa historiaan ja kulttuuriin. Paikallisia painotuksia ovat mm. Vanha Rauma, Rauman pitsi, tori, museot, Pyhän Ristin kirkko, meri ja Rauman giäl eli paikallinen murre ja Lapissa Sammallahdenmäen alue. Raumalainen kulttuuritarjonta tulee lapsille tutuksi mm. osallistumalla Lasten Kulttuuriviikkojen esityksiin, vierailuilla teattereissa, elokuvissa, konserteissa, taidenäyttelyissä, erilaisissa muissa kulttuuritapahtumissa sekä museoissa ja kirjastoissa. Kolmannen sektorin (esim. yhdistykset, järjestöt, seurakunnat) tapahtumat täydentävät varhaiskasvatusta. Perhepäivähoidossa tutustutaan mahdollisuuksien mukaan raumalaiseen kulttuuritarjontaan.

Kasvattajan tukena on Rauman varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen opas, jonka luvussa ”Kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus” syvennetään luvun teemoja. Aineettomana kulttuuriperintönä esiin voi nostaa suomalaisten poikkeuksellisen suhteen metsiin ja sen mahdollistavat jokamiehenoikeudet.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

*Käde mnuu ensin best andakka
ja se jälkke sitt ravitteva ruakka.
Ja jos nokast ruppe jotta valuma,
nestuuki andamine olis suatava.
Ko mnuu silmän ruppe lurpattama,
ni sillo mnää mene nukkuma.
Se jälkke vast reipas onki miäl,
kaike lisseks koht pääse uloski viäl.*

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot Raumalla

Arjen toiminnoissa pyritään kiireettömyyteen. Leikin kautta opitaan arjen taitoja. Kasvattajat luovat turvallisen ilmapiirin, joka mahdollistaa lasten avoimet tunteilmaisut. Kasvattajat sanoittavat tunteita vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Heidän kanssaan harjoitellaan empatia- ja myötätunnontaitoja. Rauman varhaiskasvatuksessa vaalitaan ratkaisukeskeisyyttä ja myönteistä ajattelua ongelmatilanteissa. Raumalla on käytössä:

- *varhaiskasvatuksen toimintakäytännöt aikuisten ja lasten välisissä ristiriitatilanteissa.*
- *suunnitelma lasten suojelemiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.*

Väkivaltaan, kiusaamiseen ja muuhun häirintään puututaan välittömästi.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutai-

toja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

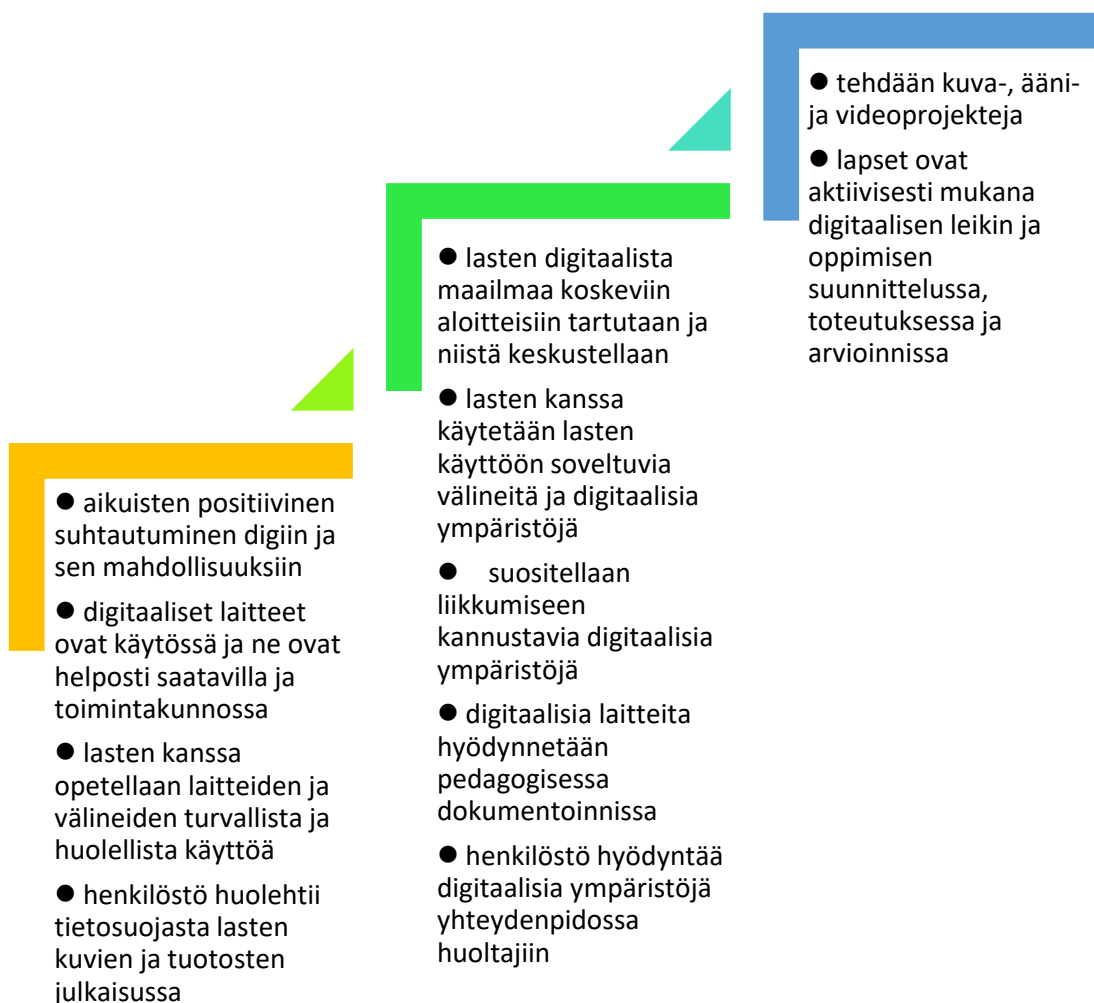
Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Monilukutaito ja digitaalinen osaaminen Raumalla

Kunnallisissa päiväkotiyksiköissä ja perhepäivähoidossa on vahva suositus käyttää kuvatuessa Boardmaker-ohjelman kuvia.

Raumalla digilaitteet ovat pedagogisessa käytössä ja niiden avulla rikastutetaan varhaiskasvatusryhmien toimintaa. Lapsia ohjataan käyttämään niitä ikätason mukaisesti esim. pedagogiseen dokumentointiin (valokuvaus, videointi yms.).

Raumalla digitaaliseen osaamisen luodut portaavat ohjaavat henkilöstöä kehittämään taitojaan pienin askelin.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Osallistuminen ja vaikuttaminen Raumalla

Raumalla kasvattajan tukena on Rauman varhaiskasvatuksen kestävän kehityksen oppaan

2. luku:

- *Osallisuuden ja yhteisöllisyyden periaatteet*
- *Osallisuus ja yhteisöllisyys*
- *Kasvattajan rooli osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteuttamisessa.*

Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnisteetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen⁸³. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat

⁸³ HE 148/2021 s. 30–31

olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁸⁴

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomautusta käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämis-työstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

Rauman varhaiskasvatuksessa on yhdessä tekemisen kulttuuri.

Se näkyy niin, että:

- *yksiköissä järjestetään ryhmäraajat ylittäviä tapahtumia ja toimintapäiviä. Perhepäivähoidossa toimitaan samoin mahdollisuuksien mukaan.*
- *avoimen varhaiskasvatuksen perhetoiminnassa korostetaan yhdessä tekemisen tärkeyttä ja iloa omasta lapsesta.*
- *henkilöstö tukee ja kannustaa vanhempia huomaamaan oman lapsensa ainutlaatuisuuden*
- *yhteisöllisyys kantaa arjessa ja onnistumisista iloitaan yhdessä.*

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Rauman varhaiskasvatuksessa aikuinen on läsnä, rikastuttaa leikkiä, huolehtii tasapuolisuudesta ja turvaa leikkirauhan. Leikille annetaan aikaa ja mahdollisuus jatkuvuuteen sekä pysyvyyteen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸⁵ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁶. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet

⁸⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁸⁶ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Rauman varhaiskasvatuksessa henkilöstö on vastuussa lasten osallisuuden toteutumisesta. Lasten osallisuutta edistetään mm. seuraavasti:

- *lapsiryhmissä vallitsee lämmin, kannustava ja arvostava ilmapiiri, jossa jokainen lapsi pääsee halutessaan osallistumaan yhteiseen toimintaan*
- *lapsia kuunnellaan ja heidän toimintaansa havainnoidaan säännöllisesti, heidän aloitteisiinsa vastataan ja toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten kanssa*
- *lapsilla on mahdollisuus ilmaista ajatuksiaan ja toiveitaan, tehdä ehdotuksia ja suunnitelmia keskusteluissa kahden kesken aikuisen kanssa tai yhdessä lapsiryhmässä*
- *lapsiryhmässä voidaan harjoitella äänestämistä ja päätöksentekoa eri vaihtoehtojen välillä tai tehdä kyselyjä koskien esim. toiminnan sisältöä ja aiheita, retkikohteita, hankintoja ym.*
- *lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa omaan päiväänsä tekemällä valintoja koskien esim. perushoitotilanteita, ohjattua toimintaa, leikkejä jne.*
- *oppimisympäristöä muokataan yhdessä lasten kanssa*

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edis-

tetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

*Olkko syks, talv taikk suvine aik,
meijän doimest syndy mettähäm besäpaikk,
taikk sitt tämä lapsorukk ilone
tramppa metäs ja luamkunta ihaile.
Tutuks tleevak kukkase, siäne,
marja, sample ja korrosep piäne.
Luanikast on giipustap puihi
ni ei tulk kylmä luihi.
Poukroitan gans kivelv kivell
siint tlee kovast notkjaks nivel.*

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸⁷. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olen-naista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Rauman varhaiskasvatuksessa kestävä kehityksen periaatteet, luonto ja liikunta ovat läsnä jokapäiväisessä toiminnassa. Liikunta-, kestävä kehityksen- ja hygieniavastaavat tuovat ajantasaista tietoa yksiköihin. Raumalla on henkilöstön työtä tukevaa materiaalia:

- *Varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen opas*
- *Pidetään vaari vähäsiist -turvallisuussuunnitelma*
- *Hyvinvoiva lapsi -ohjekirja*
- *Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyösuunnitelma.*

Yksiköissä on suunnitelma lasten suojelemiseksi väkivallalta, kiusaamiselta tai muulta häirinnältä

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 10 §

Toimintakulttuurin arvioinnin tukena henkilöstöllä on mm. arviointikansio, asiakastyytyväisyyskyselyjen tulokset ja Webropol -kyselyt henkilöstölle. Henkilöstön kanssa käydään kehityskeskustelut vuosittain.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁸⁸. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.

Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasva-

⁸⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

tuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Rauman varhaiskasvatuksessa erilaiset luontokohteet tarjoavat autenttisen oppimisympäristön mm. tutkivalle oppimiselle sekä tunne- ja myötätuntotaitojen harjaannuttamiselle. Rauman varhaiskasvatuksen toimipisteillä on rikkaat lähiluontokohteet helposti saavutettavissa: mm. meri, metsät, joet ja järvet.

Rauman varhaiskasvatuksen kestävän kehityksen oppaassa on vinkkejä luontokohteiden valintaan.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt Raumalla

Oppimisympäristöä arvioidaan säännöllisesti ryhmän pedagogista suunnitelmaa hyödyntäen (myös esim. Kielipeda -materiaali). Leikillisiä oppimisympäristöjä suunnitellaan, toteutetaan, kehitetään ja arvioidaan yhdessä lasten kanssa. Päiväkotien digitaalisia oppimisympäristöjä kehitetään hankkimalla TVT-laitteita pedagogiseen käyttöön. Perhepäivähoidossa erilaisten oppimisympäristöjen monipuoliseen ja joustavaan käyttöön vaikuttavat perhe-päiväkodin olosuhteet ja sijainti.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁸⁹.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁹⁰. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁹¹.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

⁸⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁹¹ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön muotoja ja käytäntöjä Raumalla

Päivittäisessä yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välillä tärkeintä on aito, lämmin vuorovaikutus. Lisäksi yhteistyössä käytetään mm. eAsiointi ja VAKA-mukana –ohjelmaa, päiväkodin omia viestintäkanavia sekä Rauman kaupungin sähköistä palautejärjestelmää.

Vanhempien osallisuus mahdollistetaan myös järjestämällä koko varhaiskasvatuksen asiakastytyväisyyskysely joka toinen vuosi ja joka toinen vuosi järjestetään varhaiskasvatussyksiköiden omia asiakastytyväisyyskyselyjä ym.

Lisäksi Rauman avoimen varhaiskasvatuksen perheryhmissä tuetaan lapsen ja aikuisen välistä varhaista vuorovaikutusta, mahdollistetaan vertaistuki, kasvatuskumppanuus sekä varhainen tuki tarvittaessa.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹². Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁹³.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatustalvelujen tuottajien yhteistyö ja sen kehittäminen ovat tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatustalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen ovat tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

⁹² Varhaiskasvatustalvi 7 ja 22 §

⁹³ Varhaiskasvatustalvi 7 §

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁹⁴

Rauman varhaiskasvatuksen kestävän kehityksen oppaasta löytyy kestävän kehityksen ja ympäristökasvatuksen yhteistyötahojen ja vierailukohteiden yhteystiedot.

Monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet, toimintatavat ja niiden arviointi Raumalla

Raumalla ja lähikunnissa koulutetaan varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Yhteistyö Turun yliopiston Rauman opettajankoulutuslaitoksen ja Länsirannikon koulutus oy WinNovan kanssa on säännöllistä ja vastavuoroista, esimerkiksi tarjoamalla työssäoppimispaikkoja sekä tekemällä yhteistyötä asiantuntijuus-, kehittämis- ja tutkimustoiminnassa.

Rauman varhaiskasvatus on osana Lasten, nuorten ja perheiden ohjaus- ja palveluverkosta.

Rauman varhaiskasvatus on mukana mm. seuraavissa yhteistyöryhmissä:

- *Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työryhmä (Lastensuojelun tietoisku)*
- *Kestävän kehityksen työryhmä*
- *Hyvinvoiva lapsi -työryhmä (Hygieniatiimi osana Hyvinvoiva lapsi -työryhmää)*
- *Perhekeskusverkosto (sisältää mm. lastenneuvolatoiminnan)*
- *Maahanmuuton ohjaus- ja työryhmä*
- *Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ohjausryhmä*

Varhaiskasvatuksella ja neuvolalla on käytössä yhteistyölomake. Varhaiskasvatuksen henkilöstö täyttää neuvolaa varten lomakkeen ennen lapsen syntymäpäivää ja antaa sen huoltajille neuvolaan vietäväksi.

Lasten neuvolan terveydenhoitajille on nimetty omat vastuupäiväkodit.

Sosiaalisesti kestävän kehityksen kysely tehdään henkilöstölle tarvittaessa ja sen avulla kehitetään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.

⁹⁴ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne

ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline, että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä pääättelemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat periaatteet Raumalla

Lasten mielenkiinnon kohteet yhdistyvät mahdollisimman saumattomasti kaikkeen toimintaan. Raumalla suositetaan pienryhmätoimintaa ja pitkäkestoisia lasten mielenkiinnon kohteista lähteviä projekteja. Projekteja seurataan ja arvioidaan dokumentoinnin ja havainnoinnin avulla. Lapsia kannustetaan ja rohkaistaan kokeilemaan erilaisia työtapoja. Huoltajat voidaan osallistaa projektin eri vaiheisiin; suunnitteluun, toteutukseen, seurantaan ja arviointiin.

Perhepäivähoito toteutuu pienissä lapsiryhmissä, pienryhmätoimintana. Perhepäivähoidossa työtapojen valinnassa huomioidaan kodinomainen ympäristö ja arjen askareet yhdessä lasten kanssa.

Raumalla avoimessa varhaiskasvatuksessa toimintaa toteutetaan kerhoissa ja perheteroiminnan ryhmissä. Avoimen toiminnassa ja työtavoissa huomioidaan eri-ikäiset lapset ja heidän huoltajansa. Työtavat valitaan joustavasti soveltuen kaiken ikäisille lapsille ja heidän huoltajilleen.

*Ompluksi, liimamist
muavailu ja piirustamist
ai joukko vähä leikkamist,
grafiikka ja färjämist,
sahamist ja hakkamist.
Passa tehd oorderi jälkke,
mutt omi askroitemissi ei kiällk kukka.*

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja

toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisuuden sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Lasten leikkiä tukevat käytännöt ja niiden seuranta ja arviointi Raumalla

Päiväjärjestyksen rakenne luodaan sellaiseksi, että se tukee pitkäkestoista leikkiä, jossa aikuinen on aktiivisesti mukana. Tiimipalavereissa keskustellaan mm. lasten leikkitaidoista ja leikin kehitysvaiheista.

*Automopiileill mek kans ajeta,
ja junarataki viäl värkätä.
Palikoi, leegoi, dubloi tarvita,
ko niist tornikin gans pykätä.
Taikk komjas linnaki rustata.
Poni, barbise ja muu eluka,
dinoki, ryävär ja ritari.
Ryävär laev aalottem bääll,
ja satulinna saa paikkas tääll.
Ymbärs sali om bali leikei,
ja leikis saavaf faartti vaa
ja kaua viäl pelei piisat saa.
Panki fröökyn teke pali ja äkki,
mutt koht on gontt kippi
ei muut kon dohtrin tyä vaa
siält konttihi avun gyll saa.*

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹⁵ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

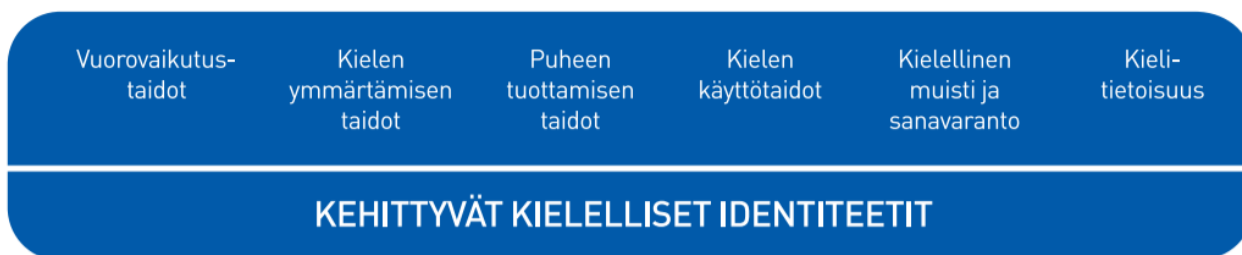
⁹⁵ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja lauleikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Kielten rikas maailma Raumalla

Raumalla vaalitaan omaa kieliperintöä, omaa murretta: Rauman giältä.

Varhaiskasvatuksessa tutustutetaan lapset Rauman giäleen laulujen, sanojen ja kertomusten muodossa esim. Rauma-päivän (17.4.) yhteydessä.

*Sadui, lorui ja viäl jutui,
käsinukekki ovat tutui.
Kuulustlemine ja kertomukse
joukko oma esitykse.*

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmai-

sulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

*Soittamista ja laulamista
kuulustelua ja maalamista
rytmiä ja taputtamista
tanssamista ja liikkumista.*

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuoli-

sen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisuun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maa-laamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Ilmaisun monet muodot Raumalla

Raumalla lasten ilmaisun tukemisessa voimme hyödyntää paikallista monipuolista osaamista ja tarjontaa esim. musiikkiopisto, kuvataidekoulu ja teatteri.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Mikä sitt o oike ja mikä o vääri?

Mitä mnää saan tehd ja mimssi määri?

Yhdes mef fundeera ja vastauksen tua,

se ihmse miälehe raohan gans sua.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Minä ja meidän yhteisömme Raumalla

- *Rauman historiaan, merellisyyteen ja Vanhaan Raumaan tutustuminen mahdollisuuksien mukaan*
- *Kulttuuriperintöön tutustuminen, Rauma-päivä 17.4.*
- *Mahdollinen yhteistyö kolmannen sektorin (esim. seurakunnat, yhdistykset, järjestöt) eri toimijoiden kanssa*
- *Yhteistyökäytännöt Rauman seurakunnan kanssa*
- *Kasvatustuen tukena on Rauman varhaiskasvatuksen kestävän kehityksen oppaan 4. luku: Kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus: Raumalaisia perinteitä ja kohteita*

Katsomuskasvatus pitää sisällään kaikki lapsiryhmässä esiintyvät uskonnot ja katsomukset sekä uskonottomuuden. Niihin suhtaudutaan hyväksyvästi ja niitä käsitellään lapsen kehitystason mukaisesti arjen tilanteissa ja vuoden kulkuun liittyen.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohittamisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

*Numrassi, luvui, klummei ja muadoi,
(joskus voida laski vaikk kalast ruadoi).
Mittamist, räknämist, leikkimist,
ja viäl pelamist, loruilu ja laolamist.*

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävästä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävästä elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävästä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja soveluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Tutkin ja toimin ympäristössäni Raumalla

Rauman varhaiskasvatuksen kestävästä kehityksen oppaassa on avattu sekä kestävästä kehityksen että ympäristökasvatuksen keskeisiä käsitteitä ja toimintatapoja. Kasvattajan oma ymmärrys ja tietoisuus ympäristömuutoksen ilmiöistä on edellytys laadukkaalle, lasten ikätasoiselle, ympäristökasvatukselle. Kun varhaiskasvatuksen toiminta-

kulttuuri nojaa kaiken läpäisevään kestävyysnäkökulmaan, kestävään elämäntapaan kasvaminen tapahtuu varhaiskasvatuksen arjessa. Opas toimii kasvattajan tukena toiminnan suunnittelussa. Opas päivitetään keväällä 2022.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvovalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kesto- ja intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojen tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisestä kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan

turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasosta uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

*Usse mek käädä viäl jumpall
joskus pistetäm bäevkodos humpall.
Laskuvarjo all lymys o hauskas oll
ja pelei pelata sovinoll.
Keila, pallo ja muup pelivärki
sadu, snööri ja härveli
niit me joskus käytä
ja opellk kaikk taido me näytä.
Sukset tällätä jalkka ladull ja
luistimill mennä jääll, mutt ei kadull.*

Kasvan, liikun ja kehityn Raumalla

- *Lapsia ohjataan hyviin tapoihin ja osallistetaan arjen pieniin askareisiin*
- *Lapset tutustuvat paikalliseen ruokakulttuuriin*
- *Raumalla on varhaiskasvatuksen yhteinen Pidetään vaari vähäsisä –turvallisuussuunnitelma*
- *Raumalla noudatetaan varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksia yhteistyössä perheiden kanssa.*
- *Kasvattajat havainnoivat lasten motorisia perustaitoja. Havaintojen pohjalta oppimisympäristöjä muokataan liikkumista tukeviksi ja motorisia perustaitoja kehittäviksi. Fyysisen aktiivisuuden suunnitelma liitetään varhaiskasvatuksen pedagogiseen suunnitelmaan kohta 3 B.*
- *Rauman kaupungin varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen yksiköt ja perhepäivähoitajat ovat mukana Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa.*
- *Liikuntavastaavat koordinoivat yksikön yhteistä liikuntakasvatusta ja osallistuvat liikuntavastaavien palavereihin. Lisäksi he ylläpitävät keskustelua liikunnan ilosta ja tärkeydestä*
- *Hyödynnetään Rauman monipuolisia liikuntamahdollisuuksia (Lähdepelto, Pyytjärvi, Otanlahti, Äyhönjärvi, jäähallit, talviharjoitteluhalli, tekojäärata, tekonurmet, Kipparin puisto, Latumaja)*
- *Tehdään yhteistyötä paikallisten urheiluseurojen kanssa*

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidin-kielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁹⁶ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁹⁷. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen

⁹⁶ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilain (359/2015)

⁹⁷ Suomen perustustilain (731/1999) 17 § 3 momentti

ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivaihteluista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksikieliseen ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielten ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisen tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua

kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidin-kieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia Raumalla

Raumalla eri kieli- ja kulttuuritaustaiset perheet voivat osallistua mahdollisuuksien mukaan avoimen varhaiskasvatuksen toimintaan (perheteroiminta, varhaiskasvatuskerhot). Perheet saavat tätä kautta hyvän tuen kotoutumiseen ja mahdollisuuden verkostoitumiseen sekä osallistumismahdollisuuden varhaiskasvatukseen. Raumalla eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten varhaiskasvatus järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa. Lasten kielenkehityksen tukemiseksi Rauman varhaiskasvatuksessa työskentelee konsultoiva S2-opettaja. Raumalla on henkilöstön käytössä Ol niingon kotonas –tukimateriaali. Kielirikasteista varhaiskasvatusta tarjoaa Rauman englanninkielinen lastentarha ry.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty⁹⁸. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä⁹⁹ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹⁰⁰.

⁹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁹⁹ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹⁰⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹⁰¹.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta¹⁰². Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹⁰³–varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹⁰⁴.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰⁵. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰⁶. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹⁰⁷. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹⁰⁸. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹⁰⁹, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁰³ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 31 §

¹⁰⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹⁰⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰⁹ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja käytännöt Raumalla

Kun Rauman varhaiskasvatuksessa yksittäinen työntekijä havaitsee lapsen tuen tarpeen, ottaa hän asian esiin tiimipalaverissa. Palaverissa keskustellaan asiasta ja sovitaan jatkotoimenpiteistä ja vastuunjaosta. Perhepäivähoidajan havaitessa lapsen tuen tarpeen, keskustelee hän ensin lapsen huoltajan kanssa asiasta. Sen jälkeen perhepäivähoidaja on yhteydessä perhepäivähoidon ohjaajaan, joka on tarvittaessa yhteydessä konsultoivaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaan.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on avointa, luottamuksellista ja hienotunteista. Puhutaan konkreettisesti omista havainnoista ja kerrotaan, missä asioissa lapsen tuen tarve ilmenee.

Kun ryhmän antama tuki ei riitä, otetaan vanhempien luvalla yhteyttä konsultoivaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaan.

Lapsen tarvitsema tuki, tuen taso, vastuut ja arviointi kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (myöh. vasu). Kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksenopettaja tai varhaiskasvatuksenerityisopettaja. Perhepäivähoidaja laatii lapsen vasun perhepäivähoidonohjaajan tuella.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- ja ryhmäkohtaisia avustajia tai varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan integroidussa pienryhmässä. Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Erityisavustaja- tai varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajaresurssien kohdentamisesta päätetään toimintavuosittain. Käytössä on hakemuslomake, jonka täyttää lapsen varhaiskasvatusryhmän henkilöstö keskusteltuaan asiasta ensin lapsen vanhempien sekä oman esimiehensä kanssa. Jos lapsi on vaihtamassa ryhmää tai yksikköä, hakemus täytetään ns. lähettävässä ryhmässä ja lapsen tietoihin kirjataan myös tuleva ryhmä / yksikkö. Täytetty lomake liitteineen palautetaan sekä konsultoivalle varhaiskasvatuksen erityisopettajalle että palvelupäällikölle. Seuraavassa vaiheessa konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja palvelupäällikkö käyvät läpi saapuneet hakemukset ja valmistelevat ehdotuksen avustaja- ja hoitajaresurssin jaosta varhaiskasvatus- ja esiopetusryhmien kesken. Ehdotuksesta keskustellaan varhaiskasvatuksen esimiesten, varhaiskasvatusjohtajan, konsultoitujen varhaiskasvatuksen erityisopettajien sekä palvelupäällikön kesken yhteisessä kokouksessa.

Tukipalveluna päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa on myös konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut: lapsikohtaista / ryhmäkohtaista opetusta, koko- tai osa-aikaista, samanaikaisopetusta, yhteisopettajuus, henkilöstön ja huoltajien konsultointi.

Erityistä tukea tarvitsevat lapset voidaan ohjata hakeutumaan integroitujen pienryhmien vapautuville paikoille. Keväällä varhaiskasvatuksen palvelupäällikön johdolla perhekeskuksen neuvolapsykologit, puheterapeutit ja toimintaterapeutit yhdessä konsultoitujen varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa kartoittavat integroidun pienryhmän paikan tarpeessa olevien lasten määrää ja tilannetta. Tämän jälkeen integroitujen ryhmien varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat tapaavat palvelupäällikön johdolla ja keskustelevat em. ryhmien vapautuvista paikoista. Tässä yhteydessä saadaan tietoa myös siitä, ketkä lapset jatkavat kyseisissä ryhmissä. Seuraavassa vaiheessa konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja palvelupäällikkö kokoontuvat tekemään esityksen niistä lapsista, joille tarjotaan vapautuvaa integroidun pienryhmän paikkaa. Tästä ehdotuksesta keskustellaan integroitujen pienryhmien varhaiskasva-

tuksen erityisopettajien, päiväkodin johtajien, konsultoivien varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja palvelupäällikön yhteisessä kokouksessa. Päättös lapsen sijoittumisesta integroituun pienryhmään tehdään keskustelun pohjalta.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹¹⁰. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹¹¹

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹¹² Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹¹³

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö Raumalla

Yhteistyössä keskeistä on:

- *Huoltajien kanssa tiivis arjen yhteydenpito ja erilaiset palaverit.*
- *Avoin ja positiivinen vuorovaikutus huoltajien kanssa.*
- *Henkilöstö on aloitteellinen ja aktiivinen yhteistyössä.*
- *Varhaiskasvatuksen työntekijät kertovat vanhemmille tarjolla olevista tuen menetelmistä ja eri varhaiskasvatus- ja esiopetusryhmävaihtoehdoista.*
- *Keskusteluissa käytetään tarvittaessa tulkkia lapsen ja huoltajan osallisuuden varmistamiseksi.*
- *Tiedostetaan jokaisen lapsen osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien merkitys. Huolehditaan, että jokainen lapsi saa esille esim. omat leikkitoiveensa ja mielipiteensä. Käytössä ovat erilaiset kommunikaatiota tukevat menetelmät ja välineet.*
- *Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.*

¹¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹¹ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

¹¹² Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹¹³ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

- *Paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.*
- *Huomioitavaa on myös, että lapsella on varhaiskasvatuksessa oikeus saada tukea myös tilanteissa, joissa huoltaja vastustaa tuen antamista tai huoltaja ei sitoudu yhteistyöhön.*

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹¹⁴.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹¹⁵. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹⁶.

Monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa Raumalla

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Raumalla monialainen yhteistyö on sujuvaa: mm. jalkautuva perhekeskus ja lastensuojelun kanssa yhteistyösuunnitelmaan perustuva yhteistyö. Perhekeskuksen asiantuntijat osallistuvat tuen arviointiin esim. pienryhmäpaikkojen suunnittelussa.

Monialaisessa yhteistyössä koollekutsujana toimii tilanteesta riippuen sosiaali- tai terveydenhuollon asiantuntija tai varhaiskasvatuksen edustaja. Varhaiskasvatuksen edustaja tekee kirjauksen monialaisesta yhteistyötaapaamisesta lapsen vasuun: päivämäärä, asia, kutsutut ja läsnäolijat.

Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt Raumalla varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen

Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen siirtymävaiheissa on olennaisen tärkeää, jotta tieto lapsen tuen tarpeesta siirtyy varhaiskasvatuksen yksiköstä, ryhmästä tai toiminatamuodosta toiseen ja esiopetukseen. Raumalla siirtymävaiheissa tietoa siirretään erityistä ja tehostettua tukea tarvitsevien lasten sekä tarpeen vaatiessa muidenkin kohdalla erikseen järjestettyjen siirtymävaihepalaverien kautta. Lähettävä yksikkö huolehtii siitä, että vastaanottava taho kutsutaan mukaan palaveriin. Palaverit järjestetään yhteistyössä huoltajien

¹¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

¹¹⁵ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

¹¹⁶ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

kanssa ja niihin on mahdollista kutsua muitakin lapsen ja hänen perheensä kanssa työskenteleviä asiantuntijoita. Siirtymävaiheissa on tärkeää, että huoltajat saavat tietoa tuen järjestämisestä ja siihen liittyvästä tietojen siirtymisen tärkeydestä.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta toiseen varhaiskasvatusyksikköön tai esiopetukseen suositellaan lapsen huoltajille, että lähettävä yksikkö toimittaa kopion lapsen viimeisestä vasusta lapsen tulevaan varhaiskasvatus- tai esiopetusyksikköön. Vanhemmille kerrotaan, että varhaiskasvatuslain §41 mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle että esiopetuksen tai perusopetuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Näin ollen lapsen varhaiskasvatuksen, esiopetuksen tai opetuksen järjestämiseksi välttämätön tieto voidaan siirtää varhaiskasvatuksen, esiopetuksen tai perusopetuksen järjestäjälle ilman huoltajan suostumusta. Huoltajalle annetaan pyydettyä kopio varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla on, että lapsen vasu sisältää ajantasaista tietoa.

Alkuperäinen lapsen vasu säilytetään lähettävässä yksikössä arkistosäännön mukaan pysyvästi. Siihen ei liitetä kopioita mahdollisista asiantuntijalausunnoista.

Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset koskevat myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai esiopetukseen. Yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien kanssa noudatetaan samoja toimintaohjeita siirtymävaiheissa ja tiedonsiirroissa.

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen pedagogiset asiakirjat ja lapsen vasu siirtyvät automaattisesti Wilma-ohjelman kautta tulevalle opettajalle. Esiopetuksessa olevan lapsen vasu, johon sisältyy lapsen leops, laaditaan Wilmassa. Esiopettajien tulee kertoa asiakirjojen siirtymisestä lasten huoltajille, mutta siihen ei tarvita suostumusta. Mikäli lapsi siirtyy kouluun yksityisestä esiopetuksesta, toisesta kunnasta tai muusta sellaisesta paikasta, jotka eivät kuulu Rauman kaupungin Wilma-verkkoon, pedagogiset asiakirjat toimitetaan tulevaan kouluun paperiversioina.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso¹¹⁷ ja tuen muodot¹¹⁸ tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

¹¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹¹⁹. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹²⁰.

Tuen toteuttaminen Rauman varhaiskasvatuksessa

Lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot, mikäli yleisen tuen tason laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta. Lapsen tukea toteutetaan mahdollisuuksien mukaan hänen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässään.

Tuen kolmella tasolla siirrytään joustavasti ja kaksisuuntaisesti.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki sovitetaan yhteen esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjataan lapsen vasuun, joka sisältyy Wilmassa tehtävään leopsiin.

Lapsen tarvitsema tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen vasuun. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Varhaiskasvatuksen opettaja ja / tai erityisopettaja on ryhmässään pedagoginen johtaja ja vastaa siitä, että lasten yksilöllinen tuki kaikilla kolmella tasolla toteutuu suunnitellusti ja laadukkaasti.

Koko henkilöstö tukee ja mahdollistaa huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa. Ohjeet vasun laadintaan luvussa 1.3.

Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja. Tuen muotoja käytetään kaikilla kolmella tuen tasolla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti.

Pedagogisen tuen muotoja ovat esim.

- Varhaiskasvatuspäivän rakenne ja päivärytmi.
- Oppimisympäristön suunnittelu ja muokkaaminen sekä arviointi tuen tarpeita vastaavaksi.
- Sovitut ryhmän käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaan.
- Konsultoitujen erityisopettajien, erityisavustajien ja velhojen antama tuki.

¹¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹²⁰ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

- *Sensitiiviset, saavutettavat, vaihtoehtoiset vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esim. tukiviittomat, kuvien käyttö. Raumalla käytetään Boardmaker-kuvia.*
- *Henkilöstön yhteisesti sovitut ja johdonmukaiset pedagogiset ja erityispedagogiset työtavat ja menetelmät.*
- *Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.*
- *Erityispedagogiset menetelmät, jotka voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana.*
- *Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.*

Rakenteellisia tuen muotoja ovat esim.

- *Henkilöstön tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen. Varhaiskasvatuksen oman täydennyskoulutuksen (löytyy koulutuskalenterista) lisäksi on mahdollista hakeutua omaehtoiseen täydennyskoulutukseen. Koulutustiedot tallentuvat osaamisrekisteriin ja koulutustarpeista ja -toiveista keskustellaan esimiehen kanssa pidettävissä kehityskeskusteluissa*
- *Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa hänen omassa ryhmässään.*
- *Henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut.*
- *Lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut*
- *Tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineet.*
- *Integroidut pienryhmät.*
- *Varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus.*
- *Harkinnanvarainen kuljetus varhaiskasvatukseen.*

Hoidollisia tuen muotoja ovat esim:

- *Perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät.*
- *Ajantasainen lääkehoitosuunnitelma.*
- *Ruokavaliot.*
- *Liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.*

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹²¹.

¹²¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Yleinen tuki Raumalla (laadukas kokopäiväpedagogiikkaan perustuva varhaiskasvatuksen arki kaikille lapsille)

- *Laadukas pedagoginen perusta sisältää kaikille lapsille annettavan yleisen tuen. Yleinen tuki kuuluu kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille ja tukimuotona se on ensisijaisen tärkeä, koska siihen sijoittuu varhaisen tuen tarpeen tunnistaminen. Yleisen tuen tehokkaalla käytöllä voidaan ehkäistä tuen tarpeen lisääntyminen. Yleinen tuki, sen toteuttaminen, jatkuva seuranta ja riittävyyden/sopivuuden arviointi ovat ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan ja koko henkilöstön vastuulla. Perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja seuraa ja arvioi yleistä tukea perhepäivähoidonohjaajan pedagogisella tuella.*
- *Yleinen tuki toteutetaan luonnollisena osana lapsen varhaiskasvatuspäivää hänen omassa lapsiryhmässään päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Mahdollisia haasteita ennaltaehkäistään pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla, joita ovat mm. suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu, oppimisympäristön muokkaus ja selkeä päiväjärjestys sekä päivittäisten toimintojen rytmittäminen.*
- *Lapsen vasun avulla lapsen kasvun ja oppimisen tilanteita suunnitellaan, arvioidaan ja dokumentoidaan. Lapsen vasu on myös yhteistyön väline kotien suuntaan, se tehdään aina tiiviissä yhteistyössä huoltajien kanssa.*
- *Lapsen vasu laaditaan yhdessä huoltajien kanssa viimeistään kahden kuukauden kuluttua lapsen aloitettua varhaiskasvatuksessa ja sitä päivitetään vähintään kerran vuodessa ja aina tarvittaessa. Lapselta selvitetään hänen ikätasonsa huomioiden hänen mielenkiintonsa kohteita ja mieluisia leikkejä ja puuhia ja ne kirjataan vasuun.*
- *Konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita voidaan käyttää yhtenä yleisen tuen tukimuotona.*
- *Jos yleisen tuen tasolla olevalle lapselle on tarpeen järjestää kehityksensä tueksi lyhytkestoisia ja / tai intensiteetiltään matalampia tukipalveluita kuin tehostetun tai erityisen tasolla, palveluista tehdään hallintopäätös.*

Pedagogisina, rakenteellisina ja hoidollisina tukimuotoina Rauman varhaiskasvatuksen yleisen tuen tasolla käytetään mm. seuraavia keinoja: (klikkaa linkkiä)

https://www.canva.com/design/DAE8Q0p-C8A/p9jtKLCMI3HsPauxShszAw/view?utm_content=DAE8Q0p-C8A&utm_campaign=designshare&utm_medium=link&utm_source=publishsharelink

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehdonä¹²². Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²³.

¹²² HE 148/2021 vp, s. 32

¹²³ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Tehostettu tuki Raumalla (systemaattinen ja säännöllinen tuki, yksilöllinen ohjaus)

Tehostettu tuki rakentuu laadukkaan pedagogisen perustan eli yleisen tuen lisäksi lapselle järjestettävistä tehostetun tuen elementeistä. Tehostettu tuki aloitetaan lapselle, jos hänen tuen tarpeensa on jatkuvaa ja/tai se sisältää useita tukimuotoja. Tehostetun tuen aloittaminen suunnitellaan yksilökohtaisesti ja sitä toteutetaan pääsääntöisesti lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteutumistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Tehostetusta tuesta tehdään aina hallintopäätös. Päätöksen tehostetun tuen aloittamisesta tai lopettamisesta tekee varhaiskasvatusjohtaja varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä ja lapsen vasun perusteella. Myös huoltajat voivat hakea lapselleen tehostettua tukea vapaamuotoisella hakemuksella toimittamalla sen lapsensa varhaiskasvatusyksikön johtajalle.

Lapsen vasun laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Mikäli lapsella on vasun lisäksi kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Vasu tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa. Lapselle pitää tarjota omien tarpeidensa tasoista tukea mahdollisimman pian jo ennen hallintopäätöksen voimaantuloa.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²⁴.

Erityinen tuki Raumalla (vahva yksilöllinen tuki)

Erityiseen tukeen turvaudutaan silloin, kun muiden tuen tasojen ei katsota riittävän lapsen oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Erityinen tuki on suunnitelmallista, pitkäjänteistä, intensiivistä ja yksilöllistä. Tämä edellyttää työtapojen ja oppimisympäristöjen muuntelua ja pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia järjestelyjä. Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityisen tuen antaminen ei edellytä tehostetun tuen saamista. Lapsi voi siirtyä suoraan yleisestä tuesta erityiseen tukeen.

Erityinen tuki muodostuu useista tukimuodoista, tukipalveluista ja luonteeltaan se on jatkuvaa tai kokoaikaista. Erityisestä tuesta tehdään hallintopäätös. Hallintopäätöksen erityisen tuen aloittamisesta tai lopettamisesta tekee varhaiskasvatusjohtaja varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä ja lapsen vasun perusteella. Myös huoltajat voivat hakea lapselleen erityistä tukea vapaamuotoisella hakemuksella toimittamalla sen lapsensa varhaiskasvatusyksikön johtajalle.

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Kokoaikaista erityisopetusta annetaan integroiduissa pienryhmissä. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi antaa erityisopetusta suunnitellusti myös muissa varhaiskasvatusryhmissä esim. samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena ryhmän opettajan kanssa. Pyrkimyksenä on, että erityisen tuen tarpeita täytetään kaikissa varhaiskasvatusryhmissä niin paljon kuin mahdollista. Erityisen tuen lasten varhaiskasvatus järjestetään pääsääntöisesti päiväkodeissa. Mikäli erityisen tuen lapsi on perhepäivähoidossa, konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja on vahvasti mukana tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

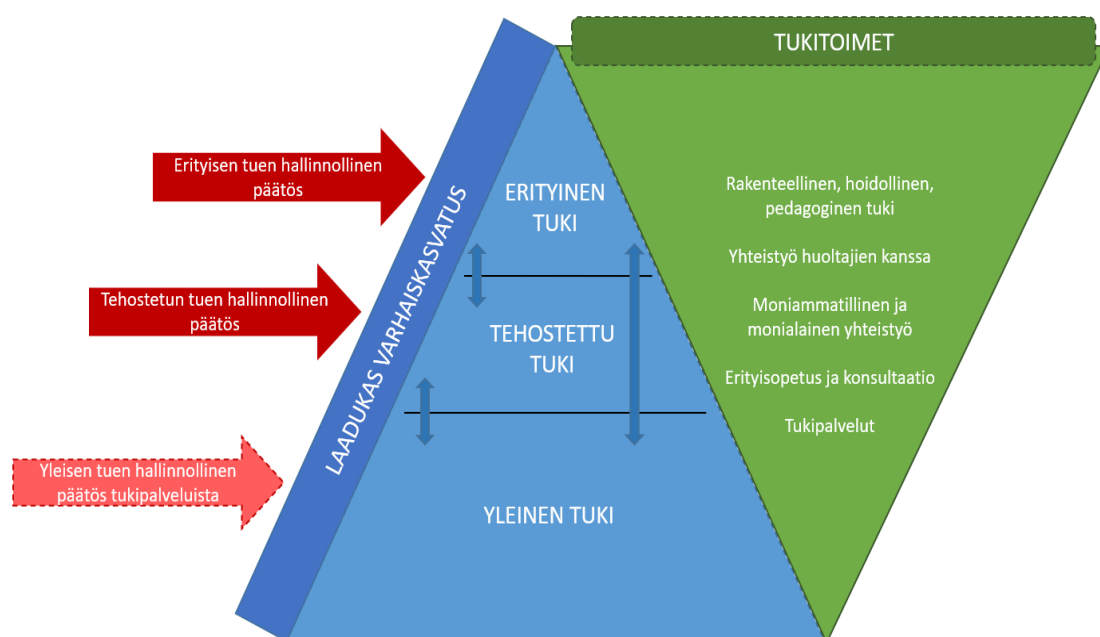
Erityisen tuen toteuttaminen, suunnitteleminen ja arviointi kuuluvat sekä varhaiskasvatuksen opettajalle että varhaiskasvatuksen erityisopettajalle. Yhteistyöstä sovitaan tapauskohtaisesti. Opetus toteutetaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Lapsen vasuun kirjataan tuen taso, tuen muodot, tuen edellyttämä yhteistyö esim. Perhekeskuksen kanssa, tuen vaikuttavuuden arviointi, mahdollinen kuntoutus ja muut tukipalvelut. Tuen tarvetta ja lapsen kehittymistä arvioidaan kokoaikaisesti ja tarpeen mukaan asiantuntijat voivat seurata lapsen opetusta ryhmässä. Asiantuntijalausuntoja hyödynnetään lapsen vasun laadinnassa.

Mikäli varhaiskasvatuksessa ilmenee tarvetta siihen, että lapsi aloittaa esiopetuksen pidennetyllä oppivelvollisuudella integroidussa pienryhmässä (yleensä 5-v.), hänelle laaditaan HOJKS varhennetun esiopetuksen alettua. HOJKS:n laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Pidennetty oppivelvollisuus Raumalla

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisen tuen piiriin kuulumisesta esiopetuksessa tehdään lapselle ennen perusopetukseen siirtymistä. Päätöksen tekee opetus- ja nuorisajohtaja. Päätöstä edeltävät tutkimukset, joihin lapsi yleensä ohjautuu varhaiskasvatuksen, esiopetuksen tai neuvolan havainnoinnin perusteella. Lapsen opetus varhaiskasvatuksessa ja / tai esiopetuksessa suunnitellaan hänen tarpeidensa mukaan yksilökohtaisesti joko tavalliseen varhaiskasvatus-/esiopetusryhmään integroituna tai integroidussa pienryhmässä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden tapauksissa yhteistyön varhaiskasvatuksen ja / tai esiopetuksen, kodin ja muiden asiaankuuluvien yhteistyötahojen, kuten terveydenhuollon asiantuntijoiden, kanssa tulee olla vahvaa ja sitoutunutta. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen toimiva yhteistyö siirtymävaiheissa on tärkeää. Varhaiskasvatuksen ja / tai esiopetuksen tulee tarjota sekä lapselle että huoltajille tietoa ja tukea muutostilanteissa. Opetus tavoitteineen, sisältöineen ja menetelmineen määritellään lapsen vasussa ja / tai HOJKS:ssa.

Kuva: Kirsi Alila, OKM

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹²⁵. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²⁶. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatustilanteesta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

¹²⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹²⁷. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹²⁸.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Lapsen tuen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut Raumalla

- *Arvioinnilla tarkoitetaan tuen vaikuttavuuden arviointia sekä arvioinnin pohjalta tapahtuvaa jatkosuunnitelmaa. Jatkosuunnitelmassa todetaan käytettävät tuen taso, tukimuodot ja vastuuhenkilöt. Lapsen vasussa sovitaan, millä aikataululla, miten ja millä ryhmällä arviointi tullaan toteuttamaan. Arviointi tapahtuu vähintään kerran toimintavuoden aikana.*
- *Tuen antamisen kokonaisuutta arvioitaessa huomioidaan lapsen mielipide ja toivomukset ja toimitaan kiinteässä yhteistyössä huoltajien kanssa.*
- *Tiimit arvioivat säännöllisesti tukitoimien vaikuttavuutta tiimipalaverissaan, joihin konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu pyydettyä syksyisin ja keväisin.*
- *Alkukeskustelu huoltajien kanssa kotona tai päiväkodissa ja tutustumisjakso lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen.*
- *Oppimisympäristön suunnittelu ja muokkaaminen sekä arviointi tuen tarpeita vastaavaksi. Käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaan inklusiivisten periaatteiden mukaan.*
- *Oppimisympäristöä arvioidaan 1-2 kertaa vuodessa KieliPedan materiaalilla (KOV-aseamalla).*
- *Monialainen yhteistyö mm. perhekeskuksen ja lastensuojelun, Satasairaalan neurologisen- ja psykiatrisen osaston kanssa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.*

¹²⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

¹²⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹²⁹. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹³⁰. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.¹³¹

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹³². Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

¹²⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹³⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹³¹ HE 148/2021 vp, s. 34

¹³² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹³³.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹³⁴. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹³⁵. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³⁶. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on

¹³³ HE 148/2021 vp, s. 35

¹³⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹³⁵ Hallintolaki 34 §

¹³⁶ HE 148/2021 vp, s. 35

liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla¹³⁷. Päätös on aina perusteltava¹³⁸. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹³⁹.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁴⁰.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁴¹.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁴². Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.¹⁴³

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvakuista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Yleisen tuen tukipalveluiden, tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätösmenttelyt Raumalla

Jos yleisen tuen tasolla olevalle lapselle on tarpeen järjestää kehityksensä tueksi lyhytkestoisia ja / tai intensiivteiltään matalampia tukipalveluita, kuin tehostetussa tai erityisessä tuessa, palveluista tehdään hallintopäätös.

¹³⁷ Varhaiskasvatuslaki 62 §

¹³⁸ Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹³⁹ HE 148/2021 vp, s. 36

¹⁴⁰ HE 148/2021 vp, s. 34

¹⁴¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

¹⁴² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁴³ HE 148/2021 vp, s. 30

Varhaiskasvatuksenopettaja, perhepäivähoidonohjaaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee yhteistyössä huoltajien kanssa esityksen tukipalveluista varhaiskasvatusjohtajalle, joka tekee asiasta viranhaltijapäätöksen. Varhaiskasvatuksenopettaja, perhepäivähoidonohjaaja, konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii huoltajien kuulemisesta ja kuulemislomakkeen (KOV-asema → Varhaiskasvatus → Suomi.fi –lomakkeet, Varhaiskasvatuslaki 15 e §) toimittamisesta esityksen liitteeksi. Esityksessä ja päätöksessä mainitaan tukipalvelut ja päätöksen voimaansaoloaika ja varhaiskasvatuspaikka. Päätös on aina määräaikainen. Lapsen vasua ei tarvita esityksen liitteeksi. Päätös kirjataan lapsen vasuun. Päätös postitetaan huoltajille ja ko. varhaiskasvatusyksikön johtajalle tai perhepäivähoidonohjaajalle. Esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen kanssa toimitaan samoin. Lapsen tukipalvelut pitää aloittaa jo ennen päätöksen voimaantuloa.

Päätöksentekijä arkistoi päätöksen (Varhaiskasvatuslaki 15 e §).

Jos varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella ilmenee tehostetun tai erityisen tuen tarvetta, hänelle pitää tarjota hänen tarpeidensa tasoista tukea mahdollisimman pian jo ennen hallintopäätöksen voimaantuloa.

Tehostetusta tai erityisestä tuesta tehdään aina hallintopäätös. Lapsiryhmän varhaiskasvatuksenopettaja, perhepäivähoidonohjaaja, konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle huoltajat ja monialaisen asiantuntijaryhmän. Monialaisuudella tarkoitetaan sitä, että paikalla on varhaiskasvatuksen eri ammattiryhmien edustajia. Ryhmässä keskustellaan lapsen tuen tarpeista, lapsen jo saamasta tuesta ja sen vaikuttavuudesta sekä tehostetun tai erityisen tuen aloittamisesta. Palaverissa sovitaan tuen tasosta ja muodoista sekä tukipalveluista.

Varhaiskasvatuksenopettaja, perhepäivähoidonohjaaja, konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii huoltajien kuulemisesta ja kuulemislomakkeen (Varhaiskasvatuslaki 15 e §) toimittamisesta esityksen liitteeksi.

Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee esityksen varhaiskasvatusjohtajalle lapsen tehostetun tai erityisen tuen aloittamisesta. Esityksen liitteeksi lapsen vasu ja huoltajien kuulemislomake.

Varhaiskasvatusjohtaja tekee päätöksen tehostetun tai erityisen tuen aloittamisesta esityksen ja lapsen vasun perusteella. Päätös on voimassa toistaiseksi ja se kumotaan konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen vasun tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä. Päätös postitetaan huoltajille ja ko. varhaiskasvatusyksikön johtajalle tai perhepäivähoidonohjaajalle. Esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen kanssa toimitaan samoin. Lapsen tarvitsema tuki pitää aloittaa jo ennen päätöksen voimaantuloa.

Tuen taso, tuen päätös ja / tai sen kumoaminen kirjataan lapsen vasuun. Vasu päivitetään aina päätöksen mukaiseksi.

Päätöksentekijä arkistoi päätöksen (Varhaiskasvatuslaki 15 e §).

Jos yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevalle, yleisen tuen tasolla olevalle lapselle on tarpeen järjestää kehityksensä tueksi tukipalveluita, palveluista tehdään hallintopäätös Rauman kaupungilla. Yksityisen päiväkodin johtaja tekee yhteistyössä huoltajien ja ryhmän varhaiskasvatuksenopettajan kanssa esityksen (liitteeksi mahdollinen huoltajien kuulemislomake) tukipalveluista Rauman varhaiskasvatusjohtajalle, joka tekee asiasta vira-

nhaltijapäätöksen. Yksityisen päiväkodin johtaja huolehtii huoltajien kuulemisesta, joka kirjataan Rauman kaupungin kuulemislomakkeeseen, jonka huoltajat palauttavat varhaiskasvatusjohtajalle tai ko. päiväkodin johtajalle sovittuun määräaikaan mennessä. Esityksessä ja päätöksessä mainitaan tukipalvelut, päätöksen voimassaoloaika ja varhaiskasvatuspaikka. Päätös on aina määräaikainen. Lapsen vasua ei tarvita esityksen liitteeksi. Päätös kirjataan lapsen vasuun. Päätös postitetaan huoltajille ja ko. päiväkodin johtajalle. Esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen kanssa toimitaan samoin. Lapsen tarvitsema tuki pitää aloittaa jo ennen päätöksen voimaantuloa.

Päätöksentekijä arkistoi päätöksen (Varhaiskasvatuslaki 15 e §).

Jos yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella ilmenee tehostetun tai erityisen tuen tarvetta, hänelle pitää tarjota hänen tarpeidensa tasoista tukea mahdollisimman pian.

Yksityisessä päiväkodissa ko. yksikön johtaja kutsuu koolle huoltajat ja monialaisen asiantuntijaryhmän. Ryhmässä keskustellaan lapsen tuen tarpeista, lapsen jo saamasta tuesta ja sen vaikuttavuudesta sekä tehostetun tai erityisen tuen aloittamisesta. Palaverissa sovitaan tuen tasosta ja muodoista sekä tukipalveluista. Keskustelussa sovitun pohjalta ko. päiväkodin johtaja tekee esityksen (liitteeksi lapsen vasu ja mahdollinen huoltajien kuulemislomake) Rauman kaupungin varhaiskasvatusjohtajalle, joka tekee tehostetun tai erityisen tuen aloittamisesta viranhaltijapäätöksen päiväkodin johtajan esityksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman perusteella. Yksityisen päiväkodin johtaja huolehtii huoltajien kuulemisesta, joka kirjataan Rauman kaupungin kuulemislomakkeeseen, jonka huoltajat palauttavat varhaiskasvatusjohtajalle tai ko. päiväkodin johtajalle sovittuun määräaikaan mennessä. Päätös on voimassa toistaiseksi ja se kumotaan yksityisen päiväkodin johtajan esityksestä, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen vasun tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä. Päätös postitetaan huoltajille ja ko. päiväkodin johtajalle. Tuen taso, tuen päätös ja / tai sen kumoaminen kirjataan lapsen vasuun. Vasu päivitetään aina päätöksen mukaiseksi. Lapsen tarvitsema tuki pitää aloittaa jo ennen päätöksen voimaantuloa.

Päätöksentekijä arkistoi päätöksen (Varhaiskasvatuslaki 15 e §).

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus Raumalla

Raumalla ei ole tarjolla vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuvaa varhaiskasvatusta. Yksityinen päiväkotimusiikki toimii Freinet-pedagogiikan hengessä noudattaen Rauman kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁴⁴ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴⁵. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴⁶. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkaista¹⁴⁷. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁴⁸.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

¹⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁵ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁶ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 20 §

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Arviointikäytännöt Raumalla

Rauman kaupungin varhaiskasvatuksessa on käytössä erilaisia toimintatapoja varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seurantaan, arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatussyksiköiden pedagogisissa tiimeissä, kehittämispäivässä ja esimiesten ”Kaffepausseissa” käsitellään varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyviä asioita. Palvelusetelipäiväkotien esimiehillä on mahdollisuus osallistua ”Kaffepausseihin”.

Varhaiskasvatushenkilöstön pedagogisissa palaverissa ja yhteisissä vasukahviloissa käsitellään varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjä. Vasukahviloita järjestetään tarvittaessa. Kunnallisten ja yksityisten perhepäivä- hoitajien kokoontumisissa käsitellään varhaiskasvatussuunnitelman asioita. Rauman kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään mm. näiden rakenteiden avulla.

Varhaiskasvatussyksiköt keräävät arviointitietoa toiminnastaan mm. itsearvioinnin, havainnoinnin, dokumentoinnin sekä lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saadun palautteen ja erilaisten kyselyiden avulla.

Esimerkiksi ”Esimiesten työkalupakkia”, arviointikansiota ja Snadit stepit-lomaketta käytetään Rauman kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen ja arvioinnin tukena. Työvälineenä arvioinnissa käytetään pedagogista suunnitelmaa, joka on kaksitasoinen sisältäen niin yksikkö- kuin tiimi-/hoitajatason. Pedagoginen suunnitelma on arjen työväline, jossa on varattuna oma kohta arvioinnille. Sitä täydennetään ja arvioidaan viikoittain/kuukausittain. Rauman varhaiskasvatuksen kunnallisissa ja yksityisissä toimintamodoissa toteutetaan huoltajille asiakaskysely säännöllisesti kahden vuoden välein ja keskeiset tulokset julkistetaan huoltajille. Asiakaskyselyn järjestämisestä vastaa Rauman kaupunki. Välivuosina yksiköissä voidaan toteuttaa omia asiakaskyselyjä. Vanhemmilla on mahdollisuus antaa palautetta ja kehittämisideoita kaupungin sähköisen palautejärjestelmän kautta aina halutessaan. Arviointitietojen avulla löydetään kehittämiskohteita, joiden pohjalta tehdään tarvittavia toimenpiteitä ja niitä toteutetaan suunnitelmallisesti.

Muilta yhteistyötahoilta pyydetään palautetta yhteistyön toimivuudesta varhaiskasvatuksen kanssa vuosittain. Palautetta hyödynnetään yhteistyön kehittämisessä.

Arviointitietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalveluiden johtamisessa ja kehittämisessä esimerkiksi vahvistamaan varhaiskasvatuksen pedagogista johtamista ja tukemaan henkilöstön osaamista. Lisäksi arviointitietoja hyödynnetään suunniteltaessa esim. varhaiskasvatussyksiköiden kehittämispäivän yhteistä sisältöä.

Rauman kaupungin varhaiskasvatuksessa toteutettava arviointi täsmentyy erillisessä arviointisuunnitelmassa.

Lasten osallistumista arviointiin edistetään mm. seuraavasti:

- toiminnasta, työtavoista ja oppimisympäristöstä keskustellaan lasten kanssa niin ryhmässä kuin kahden kesken aikuisen kanssa (spontaanit keskustelut, haastattelut)
- lasten tuotoksia tarkasteltaessa ohjataan lapsia ensisijaisesti ajattelemaan ja arvioimaan toimintaprosessia ja sen sujumista
- lapsilla on mahdollisuus antaa arvio toiminnasta esim. peukun- tai hymy-naama –kuvan avulla
- lapsi osallistuu oman varhaiskasvatussuunnitelmansa arviointiin pohtimalla yhdessä aikuisen kanssa siihen kirjattujen tavoitteiden toteutumista (käytetään apuna esim. pedagogista dokumentointia)

Henkilöstön itsearviointi toteutuu mm. seuraavilla tavoilla:

- *työntekijän omalla itsenäisellä arvioinnilla kerran kuukaudessa osana arjen rakenteita: oman työn reflektoinnilla, kirjaamalla, havainnoimalla*
- *arvioimalla yhteisesti tiimin kanssa pedagogista suunnitelmaa viikoittain/kuukausittain palaverissa keskustelemalla ja kirjaamalla, arvioimalla suunnitelmien toteutumista*
- *keskustelemalla kollegojen ja esimiehen kanssa*
- *varhaiskasvatuksen opettajat toteuttavat arviointia mm. sak-ajalla*

Linkkejä:

<https://eperusteet.opintopolku.fi/beta/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tekstikappale/8265306>

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162927/OKM_2021_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/313575/Hogstrom_Ma-rika_Pro_gradu_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Hallituksen%20esitys%20eduskunnalle%20laiksi%20varhaiskasvatuslain%20muuttamisesta%20HE_148%2B2021.pdf

https://drive.google.com/file/d/1D8cAa6KOKYyiscL1tac2jG0BaD6_xcq/view

<https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2019/06/14/lasten-tuen-tarve-ja-varhaiskasvatuksen-erityisopettajien-nakemyksia-kolmiportaisesta-tuesta/>

<file:///C:/Users/vkaukkila/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/Content.Outlook/YO4BPLVV/Rltari> (HUOM!! Sisältää tiimin pedagogiikan ja oppimisympäristön kartoituksen yleisen tuen tasolla)

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.docx

<https://peda.net/rauma/po2/rauma/luku7>

Lait:

Varhaiskasvatuslaki

Oppivelvollisuuslaki

Hallintolaki

Perustuslaki